

Folyóiratunk helyt ad korábban megjelent írásra történő hozzászólásnak. A rovatban közölt írás nem feltétlenül jelenti a szerkesztőbizottság álláspontját a témában. (A főszerkesztő)

Bogács Ernő: Veszélyben a gyermekvédő?

Többek által megfogalmazott, de kimondatlanul maradt, éppen ezért bátor manifesztum a **Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesületének Takács Imre által jegyzett közleménye.**

Klisé. A szociális munkás személyiségevel dolgozik. Közhely volta ellenére vagy éppen azért ténszerű kijelentés. Kérdés, hogy a társadalom, az állam, a szakma és a szakember fontosságának megfelelően kezeli-e a hatékony szociális munka e meghatározó feltételét.

Az ellátott, a kliens, a gyermek érdekének hangsúlyozása, az előbb felsorolt valamennyi szereplő részéről kielégítő és hangsúlyos. Az ellátott, kliens, gyermek fogalmak ugyanakkor elvont kategóriák, mögöttük mindig ott található az individuum, akinek problémái csak részben korlátozódnak a fizikai szükségletekre, illetve ezek a szükségletek mindegyike nem elégíthető ki egy jól megtervezett és kiépített automatizált rendszerrel.

Az embernek érzelmi, erkölcsi, pszichés szükségletei csak egy másik ember érzelmi, erkölcsi és pszichés erőforrásaival elégíthetőek ki (ha a vallást kizárjuk). Ezeket az erőforrásokat viszont biztosítani, megőrizni, pótolni szükséges. *Következésképp a társadalom, az állam, a szakmapolitika, a szakma és a szakember ugyanolyan vagy még nagyobb figyelmet kell hogy fordítson az egyes szakemberekre, mint az általuk ellátottakra, klienseikre, a gyermekekre, paradox módon tehát éppen az ő érdekükben.*

A társadalmi akarat a szociális problémák megoldását nemcsak az államtól (mint döntéshozó, végrehajtó, bírói hatalomtól) várja el, hanem azoktól is, akik foglalkozás- vagy hivatásszerűen közvetlenül vállalták e problémák mint személyes sorsok rendezését. Az elvárás vitathatatlan, különösen, ha a társadalom finanszírozza közvetve vagy közvetlenül az erre irányuló erőfeszítéseket. Az eredményességre vonatkozó „indikátorok” azonban bizonyos esetekben megvalósíthatatlanok. Hasonlóan a gyógyításhoz, olyan feltételrendszerrel igényel – beleértve a szociális munkás személyes kompetenciáit is –, amelyek elérhetetlenek. Az orvos nem tud minden beteget meggyógyítani, még akkor sem, ha meg tudják fizetni és egyébként minden eszköz és lehetőség adott. Nem tud, mert a betegen is múlik és a beteg nem közreműködő, vagy nem tud, mert az orvostudomány szerint nem lehetséges, a csodatétel egy más szakma. *A szociális munkás ugyanígy sok esetben tehetetlen, mert a kliens nem közreműködő vagy lehetetlen változást elérni.* Mindkettőben közös, hogy erőfeszítéseket kell tenniük a beteg/kliens együttműködésének elérése érdekében, a meggyőzési technikákon túl a személyiséget és annak erőforrásait is igényli. *Amiben viszont a két szakma/hivatás jelentős mértékben különbözik (kevés egyedi példát leszámítva), a társadalom általi megbecsültség.* Lehet, hogy mégsem fontosak a szociális problémák a társadalom számára és ezért megoldásuk nem érték? Vagy a szociális munkásnak sem fontosak?

Az állami akarat, ha másért nem is, de a hatalom megszerzése vagy megtartása érdekében döntéseket hoz (jogszabályok formájában), a döntéseket igyekszik végrehajtani vagy végrehajtatni a szociálpolitika terén is. A döntések egy része a célokra irányul, egy másik része a cél eléréséhez szükséges feltételrendszerre, ezen belül pedig a szakemberek képzésére, kiválasztására, tevékenységük ellenőrzésére és munkavégzésük körülményeire. Az állam ezzel már kifejezte elvárás szintjén a szociális munkás megfelelő személyisége iránti igényét, vagyis lényeges feltételnek tekinti. A munkavégzés körülményeire meghatározó hatása van egy jogszabálynak: a mindenkori költségvetési törvénynek. A bérezésen, a megfelelő szakemberlétszám biztosításához szükséges finanszírozáson, a tárgyi feltételeken túl olyan szociálpolitikai intézkedések pénzügyi fedezetéről is itt találhatóak a döntések, amelyek nélkül hatékony szociális munka nem lehetséges.

Megjegyzendő, hogy a bér a minőségi munkavégzésre történő motiválás elengedhetetlen, bár nem a legfontosabb eszköze. *Az átlagbér alatti fizetés nemcsak egzisztenciális ellehetetlenülést eredményezhet, hanem demoralizáló és egyben motivációs gát is (Herzberg szerint elégedetlenségi tényező).* Az átlagbér mint viszonyítási alap nem véletlen, tekintettel arra, hogy *több területen béremelés történt, miközben szociális területen jelentős a lemaradás, nemcsak béremelés, hanem egyáltalán a bérezés tekintetében. Ez nemcsak a megélhetés, hanem az elismerés, a megbecsülés tekintetében is sérelmes.* A megélhetési minimum vagy középérték vita tárgya lehet, viszont tagadhatatlanul kihatással van a munkavégzés hatékonyságára, még a munkanélküliség mint viszonyítási pont tudatában is. Más megközelítésben viszont: az átlagon felüli kiemelkedő bérezés sem tud hatékony motiváló tényező lenni. A munkával elérhető jövedelem csak egy szintig és átlagos munkakörülmények között motiváló. Bizonyos tényezők még alulfizettség esetén is motiválóbbak, mint a bérezés. Ilyen az elismerés, a megbecsülés. *Az átlagon aluli bérezés vagy az életpálya bevezetésének ütemezése viszont nemcsak megélhetési problémákat eredményez, hanem kifejezi az állam és a társadalom részéről a szociális munka és szociális munkás „elismertségét”, „megbecsültségét” is.*

A szakma és szakmapolitika feladata az, hogy megtalálja azokat az eszközöket, amelyek által a jó szakemberek megtarthatóak és bevonhatóak. Az egyik ilyen feladat a célok meghatározása. *Sok esetben maga a szakma határoz meg elérhetetlen célokat.* Az idealizmus hasznos mindaddig, amíg motivál. Ideális célokat azonban csak ideális körülmények között lehet elvárni. A realista megközelítés nem a legjobbra törekvés elutasítása, hanem az olyan célmeghatározás és cselekvés, amely az optimálisra törekszik a tényleges feltételek között. A szakma nagy hibája, hogy nem meri felvállalni ezt a szakmai alapállást. Tanulmányok és elméletek keretei között még rendben lévő és érthető, de a cselekvést meghatározó és követelményeket támogató jogszabályokban, szakmai ajánlásokban megkérdőjelezhető. Feltehető a kérdés, nem a szakma támaszt-e túlzott igényeket a szakemberrel szemben, miközben nem tud nyújtani semmit vagy csak keveset a követelményrendszeren túl.

A szakemberek támogatása többszereplős és többirányú. A szakmai támogatás része a képzési, továbbképzési rendszer, a módszertan, a vezetői attitűd és maga a szakember is, nemcsak mint alany, hanem aktív kezdeményező és közreműködő. Több kérdés is feltehető e vonatkozásban:

A képzés, továbbképzés hatékony, szükségletnek/igénynek megfelelő-e? A továbbképzések nagy része a résztvevők szóbeli visszajelzései alapján nem hasznos, viszont kell a továbbképzési pont. Ki állítja össze a pályázati képzéseket, ki bírálja el? Általában a szakma. Ki választja ki a képzőket? Jellemzően a szakma. Ennek ellenére a konferenciák, tanfolyamok, tréningek egy része érdektelenségbe fullad. A módszertani rendszer megfelelő-e vagy hiánya már megfogalmazott, de nem kimondott? A vezetőket a szakmából választják ki, akkor is, ha nem mindig a szakma dönt. Tud-e a vezető szakmailag és emberileg támogató szerepet felvállalni és érvényesíteni? Tud-e jó munkatársakat választani? A pénzügyi lehetőségeket leszámítva, ismeri és használja-e azokat a motiváló tényezőket, melyek által meg tudja tartani a jó szakembereket? A szakember miért választotta épp ezt a szakmát? Hivatásból, érdeklődésből vagy azért mert máshová nem vették fel? A képzés alatt törekedett-e arra, hogy a lehető legtöbb ismeretet és tapasztalatot szerezzon? A munkavégzése során milyen célokat tűz ki magának? Irreálisakat, amelyek mögé el lehet bújni, vagy megelégszik a kisebb, kevésbé látványos, de megvalósítható célokkal? Tud/akar-e alkalmazkodni (önfejlesztés révén is) a változó körülményekhez? Tud-e segítséget kérni? Él vele? Néhány azon kérdések közül, amelyeket fel kell tennünk magunknak. A kérdések őszinte megválaszolásakor előfordulhat, hogy a szakma és a szakember nem mindig tud a körülményekre, ezen belül a társadalomra vagy az államra mutogatni.

Veszélyben van-e a gyermekvédő? Ezt döntse el a gyermekvédő maga. Veszélyeztető tényezők kétségkívül vannak. Az irreális elvárások, a megbecsülés és elismerés hiánya, megalázó bérezés, az eszköztelenség, szakmai támogatás hiányosságai és nem utolsósorban – saját maga.